

**İnkılâp** (Değişim) Halk hareketiyle mevcut düzenin yıkılması ve yeni bir düzenin kurulmasıdır. İnkılâp hareketleri sonucunda çağın ihtiyaçlarına cevap vermeyen kurumlar yıkılıp, yerine çağdaş ve ileri kurumlar kurulur.

İnkılâbın; hazırlık, ihtilal ve yeni düzenin kurulması şeklinde üç aşaması vardır.

**Çağdaşlaşma:** Toplum için yeni değerler ve kurumlar oluşturmak ve bunu bir yaşam biçimi olarak ortaya koymaktır. İçinde bulunduğu zamanın gereklerine uyum sağlamaktır. Çağdaşlaşma gelişmeyi ve değişmeyi temel alır.

Çağdaş uygarlığın temelini akıl, bilim ve teknik oluşturur. Çağdaşlaşma bir batı taklitçiliği değil milli değerleri korumayı ve gelişmeyi öngörür.

#### Atatürk İlkeleri ve Atatürkçülük

Atatürk tarafından ortaya konulan, temelini Atatürkçü düşün-ce sisteminin oluşturduğu, tam bağımsızlığı ve çağdaşlaşmayı sağlamayı amaçlayan ilkelere Atatürk ilkeleri denir.

#### Atatürk ilkeleri şunlardır:

Milliyetçilik  
Laiklik  
Devletçilik  
Cumhuriyetçilik  
Halkçılık

#### İnkılâpçılık

Atatürk İlkelerinin Ortak Özellikleri  
Türk milletinin ihtiyaçlarından doğmuştur.  
Kaynağı Türk milli kültürüdür.  
Evrensel ve barışçıldır.  
Birbirleriyle uyumlu, birbirini tamamlayıcıdır.  
Akılcı ve bilimseldir.  
Milli egemenlik ve bağımsızlık temeline dayanır.  
Laik düşünce ve hukuka dayanır.  
Hak ve hürriyetleri koruyucudur.  
Taklitçi değildir.  
Kabul edilmesinde dış baskı ve zorlama yoktur.  
Uygulamaya da yansımıştır.

**DİKKAT:** Atatürkçülük dogmatik ve statükocu değildir. Mustafa Kemal Atatürk'ün akıl ve bilimin öncülüğünde dev-letin ve toplumun çağdaşlaşması amacı ile siyasi, ekonomik, toplumsal alanlardaki düşüncelerine "Atatürkçülük" denil-mektedir. Atatürkçü düşünce sisteminin temeli Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde yapılan inkılaplar ve Atatürk ilkeleridir.

#### Milliyetçilik

Millietini sevmek, milletini yüceltme ama-cını benimsemek ve o yolda yürümektir.

Milli birlik ve beraberliği sağlama amacını taşır.  
Ayrıştırıcı değil, birleştiricidir.  
Türk ırkının üstünlüğüne değil, ulusların eşitliği temeline dayanır. Bu nedenle ırkçı değildir.  
Temelinde tam bağımsızlık vardır. Ülke ve millet bütünlüğüne önem verir.  
Türk milletinin maddi ve manevi değerle-rine sahip çıkmayı amaçlar.

#### Bu ilke doğrultusunda yapılan inkılaplar

TBMM'nin açılması  
Kabotaj Kanunu  
Kapitülasyonların kaldırılması  
İzmir İktisat Kongresi  
Türk Tarih Kurumu  
Türk Dil Kurumu  
İstiklâl Marşı'nın kabulü  
Şirketlerin millileştirilmesi  
Tevhid-i Tedrisat Kanunu

#### İpucu ve anahtar kelimeler

Türk  
Vatan  
İstiklâl  
Beraberlik  
Milli  
Kültür  
Dil, tarih  
Bağımsızlık  
Cumhuriyetçilik

Cumhuriyetçilik, devletin yönetim şekli olarak cumhuriyeti kabul etmek, bu yönetimi benimse-mek, onu korumak ve yaşatmak demektir.  
Cumhuriyet, egemenliğin millete ait olduğu yöne-tim biçimidir. Egemenliğin millete ait olduğu bu yönetim şeklin-de herkesin seçme ve seçilme hakkı vardır.  
Cumhurbaşkanı başta olmak üzere devlet yöneti-cileri seçimle iş başına gelir.  
Halk tarafından seçilen meclis üyeleri halkı temsil eder ve halk adına karar alır.

#### Bu ilke doğrultusunda yapılan inkılaplar:

TBMM'nin açılması  
Anayasaların kabul edilmesi  
Saltanatın kaldırılması  
Cumhuriyetin ilan edilmesi  
Halifeliğin kaldırılması  
Siyasi partilerin kurulması  
Kadınlara siyasi hak verilmesi

#### İpucu ve anahtar kelimeler

Siyasi  
İdari  
Siyasi partiler  
Milli irade  
Yönetim,  
Milli egemenlik  
Oy vermek  
Seçimler

#### Atatürk döneminde yapılan İnkılaplar şöyle sıralayabiliriz:

#### Laiklik

Laiklik, devlet düzeninin ve hukuk kural-larının dine değil, akla ve bilime dayandırılmasıdır. Kısaca din işleri ile devlet işlerinin ayrı yürütülmesidir.  
Laiklikte devletin resmi dini yoktur. Devlet tüm din ve inançlara eşit mesafededir.  
Laiklikte her türlü inanca saygı esastır. Kişiler din, inanç ve ibadet hürriyetine sahiptirler.  
Laiklik, toplum ve devlet yaşamının akla ve bilime dayandırılmasıdır. Laikliğe göre dini inanç ve duyguların istismar edilmesine izin verilmez.

#### Bu ilke doğrultusunda yapılan inkılaplar

Saltanatın kaldırılması  
Halifeliğin kaldırılması  
Tevhid-i Tedrisat Kanunu  
Tekke-zaviyelerin kapatılması  
Medeni Kanun kabulü  
Dini unvanların yasaklanması  
Medreselerin kapatılması

Şeriye ve Evkâf Vekaletinin kaldırılması  
İpucu ve anahtar kelimeler  
Akıl ve bilim  
Din ve mezhepler  
Din ve vicdan özgürlüğü  
İnanç ve ibadet özgürlüğü

#### Halkçılık

Halkçılık, devletin halk yararına bir si-yaset izlemesi, halka hizmet götürmesi ve kişilerin dil, din, ırk, mezhep, cinsiyet ve siyasi görüşüne bakılmaksızın kanun önünde eşit kabul edilmesidir. Halkçılıkta toplumu oluşturan bütün bi-reyler kanun önünde eşittir. Sınıf, zümre gibi ayrımcılığı kabul etmez. Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde halka hizmeti ve milli gelirin adaletli bir şekilde dağıtılmasını esas alır.

**Sosyal Devlet:** Devletin toplumsal huzuru ve adaleti sağlamak, vatandaşına ucuz ve beda-va hizmet götürmek için sosyal ve ekonomik hayata müdahale etmesidir. Kısacası halkı için çalışan ve halkına hizmet götüren devlettir.

#### **Bu ilke doğrultusunda yapılan inkılaplar**

Medeni Kanun  
Soyadı Kanunu  
Aşar vergisinin kaldırılması  
TBMM'nin açılması  
Kılık Kıyafet Kanunu  
Kadınlara siyasi hak verilmesi  
Tevhid-i Tedrisat Kanunu  
Unvanların yasaklanması

#### **İpucu ve anahtar kelimeler**

Eşitlik  
Sosyal devlet  
Ayrıcalıksız toplum  
Sosyal adalet  
Devletçilik

Devletçilik, devletin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda daha hızlı bir gelişme sağlamak amacıyla ekonomiyi kendisinin yönlendirmesidir. Dar anlamda devletçilik, devletin ekonomiye müdahalesini öngören sistemdir.

Ülkenin savaştan yeni çıkmış olması ve halkın elinde yeterli sermaye olmaması  
Sosyal adaletin ve eşitliğin sağlanması için yatırımların bir önce yapılması için  
Fabrikalar kurarak dışa bağımlılığı, ithalatı azaltmak ve çağdaşlaşmayı sağlamak için

1929 dünya ekonomik krizi nedeniyle özel sektörün ekonomiyi tek başına yönetememesi nedenleriyle devletçilik ilkesi ortaya çıkmıştır.

#### **Bu ilke doğrultusunda yapılan inkılaplar**

1. Beş Yıllık Kalkınma Planı  
MTA'nın kurulması  
Etibank ve Sümerbank  
Devlet Demir Yolları  
Uşak Şeker Fabrikası  
Devlet işletmelerinin açılması  
Devlet bankalarının kurulması

#### **İpucu ve anahtar kelimeler**

İktisat  
Ekonomi  
Kalkınma  
Planlama •  
Devletin bankalar açması  
Devletin fabrikalar yapması

#### **İnkılapçılık**

İnkılapçılık, bir toplumun es-kimiş, gelişmeyi ve ilerlemeyi engelleyen kurumlarını kaldırıp yerlerine yenilerini kurma, yerleştirme ve benimsetme işidir. Kısacası çağın gerisinde kalmama, daima ileriye gitme ve mo-derleşmedir.

İnkılapçılık, tüm Atatürk ilkele-rine dinamizm yani hareketlilik kazandıran ilkedir.

İnkılapçılıkta ana düşünce çağın gerisinde kalmama ve toplu-mun sürekli çağdaşlaşmasıdır.

#### **Bu ilke doğrultusunda yapılan inkılaplar**

Diğer ilkelere anlatılan tüm inki-laplar çağdaşlaşma için yapılmış-tır. Bundan dolayı tüm inkılaplar inkılapçılık ilkesiyle ilgilidir. Diğer

ilkelerde bahsedilen inkılaplar dışında kalan inkılaplar (Takvim, ölçü birimleri, hafta sonu tatili vb değişiklikler) bu ilke bünyesinde kabul edilir.

#### **İpucu ve anahtar kelimeler**

Yenilik  
İnkılâp •  
Muasır  
Uygurlık  
• Medeni  
Modern  
Dinamizm  
Çağdaşlaşma

#### **CUMHURİYET DÖNEMİ YAPILAN İNKILAPLAR**

##### **A. Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar**

- 1. Saltanatın Kaldırılması**
- 2. Cumhuriyetin İlan Edilmesi**
- 3. Ankara'nın Başkent Yapılması**
- 5. Laikliğin İlan Edilmesi**
  - Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması
  - Halifeliliğin Kaldırılması
  - Diyanet İşleri Başkanlığının Kurulması
- 7. Çok Partili Yönetime Geçiş**
  - Cumhuriyet Halk Fırkası
  - Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
  - Serbest Cumhuriyet Fırkası
  - Demokrat Partisinin Kurulması

##### **B. Eğitim Alanında Yapılan İnkılaplar**

Tevhid-i Tedrisat Kanununun Çıkarılması

##### **C. Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar**

##### **D. Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar**

Şapka Kanunu  
Takvimde Değişiklik  
Ölçü Birimlerinde Değişiklik  
Saatte Değişiklik  
Tatil Günlerinde Değişiklik  
Soyadı Kanunu

##### **D. Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar**

Türk İktisat Kongresi'nin toplanması (23 Şubat 1923)  
Tarım Politikası

##### **E. Sağlık Alanlarında Yapılan İnkılaplar**

##### **F. Ulaşım Alanında Yapılan İnkılaplar**

##### **G. Kültür ve Sanat Alanında Yapılan Çalışmalar**

#### **SİYASİ ALANDA YAPILAN BAŞLICA İNKILÂPLAR**

- Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922)
  - Ankara'nın başkent olması (13 Ekim 1923)
- Cumhuriyetin ilanı (29 Ekim 1923)
- Halifeliliğin kaldırılması (3 Mart 1924)
- Çok partili yönetime geçiş
  - Cumhuriyet Halk Fırkası
  - Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası
  - Serbest Cumhuriyet Fırkası
  - Demokrat Parti

#### **1. SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922):**

İtilaf Devletleri Lozan Barış görüşmelerine TBMM'nin yanı sıra İstanbul hükümetini de çağırdılar. Amaçları Türk tarafını bölmektir. Mustafa Kemal bu kargaşayı Önemek için fırsatı değerlendirdi.

1-Kasım -1922 'de Saltanat kaldırıldı.

-Padişahın Halife sıfatı vardı. İngilizlerin Halifeliliğin manevi gücünden yararlanmasını önlemek için Halifelik hemen kaldırılmadı. Hanedan soyundan Abdülmecit Efendi Halife oldu.

-Padişah Vahdettin 17- Kasım -1922'de İstanbul'dan ayrılmak zorunda kaldı.

#### **Nedenleri:**

TBMM kayıtsız şartsız milli egemenlik anlayışı üzerine kuruldu. Bu nedenle "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" hükmü padişahlıkla geliyordu.

Saltanat sisteminde padişahın iradesinin üstünlüğü, milli egemenlik anlayışı ile bağdaşmıyordu. Lozan barışı sırasında İtilafçılar sultanı da görüşmelere davet ederek Türk heyetinde ikilik yaratmak istiyordu. Bunun önüne geçilmesi gerekiyordu. Bu nedenle Saltanat'ın kaldırılması için uygun bir ortam ortaya çıktı.

\* Bu nedenle saltanat 1 Kasım 1922'te kaldırıldı.

Mustafa Kemal, Erzurum kongresinden itibaren cumhuriyete doğru gidişi ortaya koymuştu. Ancak ülke şartlarının buna elverişli olmaması nedeni ile bu amacını açıkça söylemiyordu. Kurtuluş Savaşı kazanılıp şartlar olanak verince 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet TBMM'nin kabul ettiği bir tasarı ile ilan edilmiştir.

**Not:** Saltanatın Kaldırılmasıyla birlikte; Osmanlı Devleti hukuki olarak resmen sona erdi.

### **Saltanatın Kaldırılmasının Önemi:**

- Saltanatın kaldırılmasıyla siyasi otorite ile dini otorite birbirinden ayrılmış, laikliğe ilk adım atılmıştır.
- Türk İnkılaplarının en önemlilerinden biri gerçekleşti.
- Cumhuriyete giden yolda çok önemli bir adım atıldı.
- Osmanlı Devleti resmen sona erdi.
- Hukuksal alanda ve demokratikleşme yolunda TBMM'nin açılışından sonra ikinci büyük inkılaptır.

### **Saltanatın Kaldırılmasının Sonucu:**

İstanbul'daki Osmanlı Hükümeti İstifa etti.

Son Osmanlı Padişahı **Vahdettin**, 17 Kasım 1922'de yurdu terk etmek zorunda kaldı.

### **2. ANKARA'NIN BAŞKENT İLAN EDİLMESİ:**

- Milli mücadelenin bütün çalışmaları burada yapılmıştı,
- TBMM, burada açılmış ve çalışmıştı,
- Ulaşım, haberleşme ve bütün diğer imkânlar açısından Türkiye'nin tüm bölgeleriyle bağlantılıydı. Ülkeyi buradan kontrol etmek daha olanaklıydı.

İsmet Paşa, 14 arkadaşı ile birlikte Ankara'nın başkent olması ile ilgili meclise bir yasa teklifinde bulundu. Yapılan görüşme sonucunda 13 Ekim 1923'te TBMM'de kabul edilen tek maddelik bir yasayla Ankara, yeni devletin başkenti oldu.

#### Ankara'nın başkent oluşunda:

- coğrafi,
- jeopolitik
- stratejik konumunun etkisi göz önüne alınarak başkent yapılmıştır.

### **3. CUMHURİYETİN İLANI:**

cumhuriyetin ilanından önce yeni Türk devletinin karşılaştığı önemli sorunlar:

- Devlet başkanının olmaması
- Rejimin adının konulmaması
- Hükümetin kurulmaması

#### **Siz Cevaplayalım**

1. Milli Mücadele en son hangi savaşla sona ermiştir?
2. Hangi Olaydan sonra saltanat kaldırılmıştır?

23 Nisan 1920'de TBMM, si açılınca yeni bir devletin temelleri atılmış oldu. Mecliste görev yapan milletvekilleri seçimle gelmişti. Fakat devletin şeklinin cumhuriyet olduğu yalnız adının konmadığı görülmekteydi.

Devlet başkanı ve hükümet problemi ortaya çıkınca; Atütürk ve İsmet Paşa, 1921 Anayasası'nda "Türkiye Devleti'nin hükümet şekli cumhuriyettir." şeklinde bir değişiklik önergesi hazırlandı. Türkiye Büyük millet Meclisi 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet ilan edildi.

Mustafa Kemal Paşa İlk Cumhurbaşkanı, İsmet İnönü Başbakan, Fethi Okyar TBMM'si başkanı oldu. Cumhuriyetin ilanı ile kabine sistemine geçildi.

Meclis başkanı, devlet başkanı ve hükümet başkanı birbirinden ayrıldı. Kısım kuvvetler birliği ilkesi yumuşadı, yargı bağımsız oldu.

Devlet hizmetlerinin halka daha iyi ulaştırılabilmesi için Türkiye'nin idari teşkilatı yeniden düzenlendi. Merkezi idareye bağlı olarak Türkiye, iller, ilçeler, bucaklar ve köylere ayrıldı. İle vali, ilçelere kaymakam, devletin temsilcisi olarak yönetici atanır.

### **4. ÇOK PARTİLİ YÖNETİME GEÇİŞ:**

Cumhuriyet yönetimin amacı milli iradenin ve milletin farklı görüşlerinin önündeki engelleri kaldırarak çoğulculuğun görüşlerini temsil eden partiler arasında seçim yapılabilmesi, farklı düşüncelerin yönetimde söz sahibi olabilmesi anlamına gelmektedir. Birbirinden farklı düşünce ve istekleri temsil eden partilerin bulunması demokrasi ile yönetilen ülkelerin temel özelliğidir. Halk, kendi düşünce ve isteklerini temsil eden partileri özgür ve demokratik ortamda seçerek yönetime katılır. Bunu gerçekleştirmek için çok partili yönetime geçiş için bazı çalışmalar yapıldı ve bu doğrultuda aşağıdaki partiler kuruldu. Bunlar;

#### **1. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Kurulması:**

Atatürk yeni Türk Devleti'nde demokratik rejimi yerleştirmenin yolunun demokrasi olduğunu biliyordu. Bu nedenle siyasi yönetimin tam bir hür ortamda oluşturulabilmesi için halkın seçim hürriyetini sağlamak gerekiyordu.

Demokrasi değişik fikirlerin varlığını kabul eder. Siyasi parti de aynı görüşü paylaştan insanların bir araya gelip oluşturdukları bir örgüttür.

Kurtuluş Savaşı sırasında siyasi partiler yoktu. Herkes ülkenin kurtarılmasını istiyordu. Ancak savaştan sonra ve özellikle saltanatın kaldırılmasının ardından mecliste muhalifler arttı ve kendiliğinden iki grup oluştu.

Seçimler yaklaşınca Mustafa Kemal, Cumhuriyet Halk Fırkası'nı kurdu (9 Ağustos 1923).

Cumhuriyet döneminde kurulan ilk siyasi partidir.

Mustafa Kemal tarafından kurulmuştur ve Mustafa Kemal hayatının sonuna kadar bu partiye başkanlık etmiştir.

Bütün inkılâplar bu parti tarafından gerçekleştirilmiştir.

Mecliste oluşturulan Müdüfaa-ı Hukuk grubunun partileşmiş şeklidir. Parti programı altı Atatürk ilkesi üzerine oturtulmuştur.

Türk tarihinin en uzun ömürlü partisidir.

1950 yılına kadar iktidarda kalmıştır.

#### **2. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kurulması:**

Bir süre sonra Atatürk'ün bazı arkadaşlarında fikir ayrılıkları başlamış ve onlar da kendi fikirlerini uygulamak üzere terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdular. İlk başta iyi niyetle kurulan bu parti daha sonra cumhuriyete karşı olanların toplandığı bir odak haline gelmiş ve bu kişilerin çıkardığı bazı ayaklanmalara üzerine parti kapatılmıştır.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nda toplananlar, saltanatın ve halifeliğin yeniden tesisi için çalışıyorlardı. Bunlar Diyarbakır ve Elazığ çevresinde Şeyh Sait İsyanı'nı çıkarmıştı. Bunun üzerine Takrir-i Sükun Kanunu çıkarılıp İstiklal Mahkemeleri kuruldu ve isyan bastırılıp elebaşçıları İstiklal Mahkemelerinde yargılandı.

Mustafa Kemal'i, saltanat ve halifelğe dönüş için engel olarak görenler onu öldürmeyi tasarlamıştı. Ancak suikastçıları kaçırarak olan motorcunun bu amacından vazgeçip haber vermesi üzerine amaçlarına ulaşamadılar.

Cumhuriyet Halk Fırkasına karşı muhalefet eden üyeler tarafından kurulmuştur.

-Ekonomik görüşü; liberalizm'di.

-Parti "**dini inançlara saygılıdır**" parolasını kullanıyordu.

-Doğu Anadolu'da Şeyh Sait ayaklanması çıkınca "Takrir-i Sükun Kanunu" çıkarılmıştı (4-Mart-1925).

Bu kanun'a dayanılarak parti kapatıldı. (3-HAZİRAN-1925)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulma aşamasında" Askerlikle ilişkisi olan milletvekillerinin ya askerlikten istifalarını vermeleri, ya da kişilerine dönmelerine dair" kanun çıkarıldı. (EKİM-1924)

#### **3. Serbes Cumhuriyet Fırkası'nın Kurulması:**

-1929-1930 yıllarında bütün dünyada büyük bir ekonomik kriz yaşanıyordu.

-Sanayileşme sonucunda artan üretimin tüketilememesi,

-Fazla üretimi dengeleyecek sistemin olmayışı,

-Devletlerin büyüme sorunlarının olması,

-Bazı çıkarıcı sermaye sahiplerinin ABD'de ani anda borsadan paralarını çekmesi sonucunda dünyada SSCB ve Japonya hariç bütün ülkeler bu ekonomik krizden etkilenmişti.

-Türkiye de bu krizden etkilenmişti.  
1925-1930 yılları arasında inkılaplara devam ediliyordu. Ancak 1929'da yaşanan ekonomik bunalım, M. Kemal'in ekonomik politikasını eleştirenler arttı. Bunun üzerine Atatürk, farklı görüşler için başka partilerin kurulmasını istedi. Sonuçta Ali Fethi Bey tarafından Serbest Cumhuriyet Fırkası kuruldu. Ancak bu parti de öncekinde olduğu gibi cumhuriyet rejimine karşı olanların toplandığı bir merkez haline gelince bu da kapatılmak zorunda kalınacak ve böylece ilk çok partili rejim denemeleri başarısız olmuştur (1945 yılında ancak başarı sağla).

Menemen olayı, cumhuriyete karşı olanların halkın dini, duygularını kullanarak çıkardıkları bir ayaklanmadır. Derviş Mehmet liderliğinde başlayan ayaklanmayı bastırmak isteyen öğretmen Asteğmen Kubilay, asilerce başı kesilerek şehit edildi. Ayaklanma daha sonra bastırılarak suçlulara gerekli cezalar verildi.

#### **Partinin Savunduğu ilkeler:**

- Fethi Bey Liberalizm'i savunuyordu.
- Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik ve Laik esaslara bağlılık esastı
- Yabancı sermayenin ülkeye girmesi savunulmuştur.
- Kadınlara siyasi hakların tanınması ve seçimlerin tek dereceli olması gibi belli başlı ilkeleri vardı.
- Rejim karşıtları partide yoğunlaşınca Fethi Bey 17-KASIM-1930'da partiyi kapattı.

#### **4. Demokrat Parti (1946):**

Devlet Başkanı İsmet İnönü; II. Dünya Savaşı sonrası mevcut olumsuzlukları gidermek ve hükümette meydana gelen tikanlıkların önüne geçmek için çok partili yönetime geçmeyi uygun görmüştür.

Bu dönemde:

**Milli Kalkınma Partisi** ve **Demokrat Partisi** kurulmuştur.

#### **Demokrat Parti;**

Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından kurulmuştur. Demokrat Parti 1960 Askeri Darbeye kadar iktidarda kalmıştır.

Bu parti döneminde:

- Kore'ye asker gönderilmiştir
- NATO'ya üye olunmuştur
- Osmanlı borçları ödenmiştir.

### **LAİKLİK YOLUNDA YAPILAN İNKILAPLAR:**

#### **1. Halifeliğin Kaldırılması ( 3 Mart 1924 ) :**

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s...) İslâm Devleti'ni Medine'de kurduğunda "Vatandaşlık Sözleşmesi" adında yeni hükümler oluşturulmuştu. Bu İslâm Devleti'nin ilk anayasası olarak kabul edilir. Vatandaşlık Sözleşmesi'nde Peygamberimiz Hz. Muhammed hem devlet başkanı hem de ordu komutanı idi. Ayrıca çıkan anlaşmazlıklarda son söz Peygamberimize aitti. Bu uygulama "Dört Halife" döneminde de geçerli olmuştur. Daha sonra Emeviler döneminde yönetim saltanat haline gelmiş ve bu uygulamayı Emeviler, Abbasiler uygulamışlardır. Emeviler devletinin son bulmasından sonra yerine Abbasiler Devleti kurulduğunda Halifeliğin Abbasilere geçtiği kabul edilmiştir. Abbasiler Devleti Moğollar tarafından yıkıldıktan sonra halifelik Memlûklere geçmiştir. Emeviler ve Abbasiler döneminde "Halifelik" hem din işleri, hem de Ordu komutanı ve devletin en başındaki şahıstı. Yalnız Memlûklerde devlet ve din işleri birbirinden ayrılmıştı. Halife sadece din işlerinden sorumluydu. Halifelik; Yavuz Sultan Selim zamanında 1517'de Osmanlılara geçti. Osmanlılara geçince daha çok İslâm dünyasını Osmanlı çatısı altında birleştirici bir güç olarak kullanılmaya çalışıldı.. Ancak bunda pek başarılı olunamadı. Tam aksine bir etki yarattı. Halifelik sistemine karşı ayaklanmalar başlatıldı. Çünkü Yavuz Sultan Selim'in kılıcı zoruyla Halifeliği ele geçirmesi İslâm dünyasında infial yarattı ve Türklerin Batı ile giriştiği mücadelelerinde desteklenmedi.

-Saltanat 1-KASIM-1922'de kaldırılınca, Halifelik; Halifelik makamı ve yetkileri 1921 Anayasası ile TBMM'ne bırakılmıştı.

İngilizlerin halifenin manevi gücünden yararlanmaması, Halkın tepkisini çekmemek gibi sebeplerle hemen kaldırılmadı. -Halife olan Abdülmecit Efendi'nin kendisini meclisin üzerinde görmeye başlaması ve yaptığı faaliyetler sebebiyle 3-Mart-1924 tarihinde kaldırıldı. Aynı gün; Tevhidi-Tedrisat Kanunu kabul edildi. (Eğitim-Öğretimi birleştirme kanunu)

#### **Ser'iye ve Efka Vekaleti ile Erkan-ı Harbiye Vekaleti kaldırıldı.**

(Erkanı-Harbiye Vekaleti kaldırılmadan önce, Milli Savunma Bakanlığı ile Genelkurmay Başkanlığı birliktiydi. Yapılan düzenleme ile Genelkurmay Başkanı asker, Milli Savunma Bakanı ise politikacı olmuştur).

(Ser'iye ve Efka Vekaleti ise alınan kararların dine uygunluğunu denetliyordu. Ser'iye Vekilliği yerine sadece din işleri ile uğraşmak üzere başbakanlığa bağlı -Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu. Vakıfların idaresini yürüten Efka Vekaleti'nin yerine bir genel müdürlük oluşturuldu.)

#### **Halifeliğin Kaldırılmasının Sonuçları ve önemi:**

- Laikliğe geçiş süreci hızlandı.
- Ulusal egemenlik anlayışı güçlendi.
- Yapılacak inkılapların gerçekleştirilmesi kolaylaştı.
- TBMM'deki muhalefetin etkisi azaldı.
- Türkiye Cumhuriyetinin karakteri tam olarak ortaya çıkmıştı
- Halifeliğe bağlı kurumlarda yeni düzenlemeler gerçekleştirilerek bu kurumların TBMM'nin denetimine girmesi sağlandı.
- Ümmetçi devlet anlayışından ulusçu devlet anlayışına geçiş süreci hızlanmıştır.
- Saltanatın kaldırılmasına rağmen hala etkisini sürdürmeye çalışan Osmanlı hanedanının bu duruma son verilmiştir.
- Dış siyasette karşılıklı güvenin sağlanmasında önemli adımlar atılmıştır.
- Hukuk alanındaki inkılâp hareketleri hızlandırmıştır.

#### **Devletin Laikleşme Aşamaları:**

Saltanatın kaldırılması ilk aşamadır. Halifeliğin kaldırılması devletin laikleşmesinde en önemli adımdır. Ser'ye ve Evkaf vekilliği kaldırılmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılarak eğitim ve öğretim birleştirilmiş ve çağdaştırılmıştır. Böylece eğitim alanında laikleşme gerçekleşmiştir. 1925 yılında Tekke ve Zaviyeler kapatılmıştır. 1926 da Medeni kanun kabul edilmiştir. 1928'de anayasadan "Türkiye Devletinin dini İslâm'dır" maddesi çıkarılarak devlet yapısının laikleşmesi tamamlanmıştır. 1937'de anayasaya Türk devletinin laik olduğu ilkesi konulmuştur.

Cumhuriyete Yönelik Tehditler:

#### **Cumhuriyet ve demokrasi yönetimleri;**

hürriyet,  
özgürlük,  
eşitlik ve  
milli egemenlik esaslarına dayanır.

**Özgürlük**, kişilerin başkalarına zara vermeden dilediklerini yapabilmesidir.

**Eşitlik** ise dil, din, renk, cinsiyet, ırk, inanç, siyasal düşünce vb. nedenlerle bireylere ayırım yapılmaksızın hukuk önünde eşitliğin sağlanmasıdır.

Milli Egemenlik ve eşitlik esasına göre kurulan Cumhuriyet yönetiminin yaygınlaştırılması, halkın üzerinde etkisi olan nüfus sahip kişilerin rahatsız olmasına neden oldu. Bu kişiler; uygun zamanı bulduklarında isyan çıkarttılar.

#### **Şeyh Said İsyanı:**

13-ŞUBAT-1925 tarihinde Genç ilinin Piran köyünde başlamış ve kısa sürede Doğu illerimize yayılmıştır. İsyân; Elazığ, Bitlis ve Muş'a kadar yayıldı. İsyancılar ilerleyerek kuzeyde Erzurum, güneyde Diyarbakır önelerine kadar geldiler. Dönemin hükümet başkanı Fethi Bey isyanı bastırmada yetersiz kalınca istifa etti.

Bölgedeki huzur ve güvenliği sağlamaya yönelik Takrir-i Sükün Kanunu çıkarıldı.

#### **Sebepleri:**

- İngiltere'nin Musul meselesini kendi lehlerine çözmek istemesi
- Cumhuriyet rejimine karşı oluşan tepki

#### **Sonuçları:**

- Musul İngiltere'nin yönetimindeki Irak'a bırakıldı.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı.
- Tekke ve zaviyeler kapatıldı.
- İstiklâl Mahkemeleri tekrar faaliyete geç.

-İlk çok partili hayata geçiş denemeleri başarısızlıkla sonuçlandı.

**Not:** Bu olay, Laik Cumhuriyete karşı yapılan ilk isyandır.

İngiltere'nin amacı;

-Musul ve Kerkük'te bulunan zengin petrol yataklarına sahip olmak için, Doğu'da Şeyh Sait ayaklanmasını çıkarttı.  
-Musul ile Kerkük'ün kuzeyinde bulunan illerimizin Türkiye'den ayrılmasını sağlamak ve Musul ile Kerkük arasında bir tampon bölge oluşturmaktı.

#### **Mustafa Kemal'e Suikast Girişimi (15-HAZİRAN-1926):**

-Mustafa Kemal'in İzmir'e yapacağı gezi sırasında suikast yapılacağı haberi alınması üzerine suikastçılar ( TBMM I. Dönem milletvekillerinden Ziya Hurşit ve taraftarları) yakalanarak cezalandırıldı. Yunanistan'a kaçırarak olan motorcu Giritli Şevki'nin ihmari sonucunda yakalandı.  
-İzmir suikastında parmağı olduğu iddia edilen Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ileri gelenleri suçsuz oldukları anlaşıncaya serbest bırakıldılar.

#### **Menemen olayı (Kubilyay Olayı):**

-Serbest Cumhuriyet Fırkası kapatıldıktan sonra 23-ARALIK-1930'da Menemen olayı çıktı.  
-Derviş Mehmet adında bir kişi halkın din duygularını istismar ederek bir ayaklanma başlattı.  
-Olayı bastırmak isteyen Asteğmen Mustafa Fehmi Kubilyay ve bir bekçi şehit edildi. Kısa süre içinde isyan bastırıldı.

Cumhuriyetin varlığına yönelik olarak ortaya çıkan Menemen olayı'nı Türk milleti mitingler düzenleyerek protesto etmiştir.

**NOT:** Serbest Cumhuriyet Fırka denemesi ve Menemen olayı demokrasi ortamının henüz doğmadığını gösteriyordu. Çok partili rejim denemeleri olumlu sonuçlanmadı. Daha sonra 1946'lı yıllarda çok partili rejime geçildi.

#### **Türk Halkının Cumhuriyete Bağlılığı:**

Türk milleti ve yöneticileri cumhuriyet ve demokrasiyi yönetimde vazgeçilmez kural olarak kabul etmiştir. Türk halkı biliyordu ki Cumhuriyet ve demokrasi onun özgürlüklerinin garantisidir. Türk halkının siyasi, sosyal, bireysel ve ekonomik özgürlüğü ve bağımsızlığının garantisi Cumhuriyet ve demokrasidir.

Bu nedenle Türk milleti; ne saltanat yönetimine geri dönmeyi ne de cumhuriyet ve demokrasi dışı yönetimlere taraf olmuştur.

#### **HUKUK ALANINDAKİ İNKILÂPLAR**

Hukuk, vatandaşların birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen yazılı kuralların bütünüdür.

#### **Türk Medeni Kanununun Kabulü:**

Anayasalar

Kadın Haklarının Verilmesi

Osmanlı Devleti kurulduğu günden itibaren şer'i, örfi ve fethedilen yerlerin de hukuki yapısına göre yönetilmeye çalışılmıştır. Bunlara ek olarak Osmanlı sınırları içinde bulunan azınlıkların da kendi hukuki uygulamaları mevcuttu. Bu nedenle Osmanlı Hukuku, çok hukuklu bir sistemdi ve ülke topraklarında hukuk birliği yoktu. Kuruluş döneminden sonra devlet büyüyüp geliştikçe yeni kanunlar yürürlüğe giriyordu. Adalet işlerine kazaskerlere bağlı olan kadılar bakmaktaydı. Fakat devletin gerileme ve çöküş döneminde adil uygulanamayan hukukta tamamen bir çöküş yaşandı. Tanzimat, İslahat Fermanı ve Meşrutiyet ile getirilen yenilikler durumu daha da karmaşık bir hale sokmuştu. Son düzenleme ile devletin hukuk kuralları "Mecelle" adıyla oluşturulmuştu. Bu kanun İslâm Hukuk sistemi ve günün ihtiyaçları göz önüne alınarak Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında oluşturulan bir heyet tarafından hazırlanmıştı.

**Not:** Mecelle şer'i mahkemelerde 1877-1826 yılları arasında hukuki kaynak olarak kullanılmıştır. Bu kanun, medeni kanunları (şahıs, aile ve miras) içirmektedir. Mecelle,, adliye hukuk birliğinin temelini de atmıştır.

-Osmanlı Devleti'nde hukuk birliğinin olmaması

-Çağdaş Batılı hayatın ihtiyaçlarına cevap vermemesi

-Batı medeniyetini ülkeye getirmek için batı hukukuna yönelme

-Devlete laik bir kimlik kazandırma isteği  
-Ceza ve yargılama usullerinin yetersizliği vb. konular hukuk alanında yenilikler yapmayı gerektiriyordu.

Medeni Kanunla kişilik haklarının korunması, evlenme, boşanma, miras vb. her türlü ilişkileri düzenlemektedir. Medeni kanun bu yönüyle ihtiyaçlara cevap verecek tarzda olmalıydı. "Mecelle" yeni ihtiyaçlara cevap veremiyordu. Yeni bir kanun hazırlaması da çok zaman alabilirdi.

Bunun için Atatürk'ün emri ile 1923 yılında Adalet Bakanlığı; yürürlükteki kanunların yenilenmesi amacıyla komisyonlar kurmuş, Batılı kanunlar incelenmiş ve ülkemizin ihtiyaçlarına uyarlanarak yeni kanunlar oluşturulmuştur.

Cumhuriyet döneminde yapılacak yeni kanunlarla tüm vatandaşların kanun önünde eşitliğinin sağlanması ve diğer inkılapların da güvence altına alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla Avrupa ülkelerinin medeni kanunları incelendikten sonra İsviçre Medeni Kanunu, Borçlar Kanunu ile birlikte tercüme edilip düzenlenerek yürürlüğe girdi. Ayrıca İtalya ve Alman kanunlarından da yararlanıldı.

#### **1-Yeni Türk Medeni Kanununun kabulü (17-ŞUBAT-1926):**

-Kadın ve erkek sosyal ve ekonomik olarak eşit hale getirildi,  
-Tek eşli evlilik kabul edildi.  
-Resmi nikâh zorunluluğu getirildi.  
-Evlenmelerde iki tarafın isteği esas alındı,  
-Boşanma şartlarına bağlandı. Böylece çocukların da hakları güvence altına alındı  
-Mirasta kadın-erkek eşitliği sağlandı.

Türk Hukuk Sistemindeki İnkılap süreci sadece medeni kanunun kabulü ile sınırlı kalmadı. Hukuk sisteminin tüm alanları, Avrupa Devletlerinin uygulamış olduğu hukuk sistemleri esas alınarak çağdaş Türk hukuk Sistemi oluşturuldu.  
-Medeni Kanun İsviçre Medeni Kanunu'na örnek alınarak kabul edildi.

#### **İsviçre Medeni Kanununun örnek alınmasının sebepleri;**

Avrupa'da hazırlanan medeni kanunların en sonuncusudur. Çeşitli problemlere pratik çözümler getirmesi. Daha önce çıkan yasalarda görülen aksaklıkların giderilmiş olması sebebiyle örnek alındı.  
17-Şubat-1926'da kabul edilen ve 4-Ekim-1926'da yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu ile:

- Birden fazla kadınla evlenme kaldırıldı.  
-Evlenme işlerinin şahitler ve resmi nikâh memuru huzurunda yapılması esası getirildi. Resmi nikâhtan sonra dini nikah kırılmaması serbestti.  
-Kadın da erkek gibi boşanma davası açabilecek, ancak boşanmaya hakim karar verecekti.  
-Boşanma halinde kadın ve çocuğun hakları güvenceye alındı.  
-Miras hukukunda, kadın ve erkeğin eşitliği sağlandı.

**Borçlar Kanunu,** İsviçre Borçlar Kanunundan alındı. (22-Nisan-1926)  
**Ceza Kanunu,** İtalya'dan alınmıştır. ( 1 -MART-1926)

**Hukuk Muhakemeleri Ulusal Kanunu,** İsviçre'den alınmıştır. (5-EKİM-1927-Y. GİR. )

**Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu** Alman Kanunundan alınmıştır. (20-AĞUSTOS-1929-Y. GİR.)

**-İdari Hukuk Fransa'dan uyarlandı. (1929)**

#### **ANAYASA HAREKETLERİ:**

Devletin niteliğini, kurumlarının işleyişini, vatandaşların temel hak ve sorumluluklarını belirleyen temel yasaya anayasa denir.

İlk Türk Devletleri töre adı verilen yazılı olmayan Türk devlet geleneğine göre yönetildi. İslamiyet'in kabulünden sonraki süreçte İslâm Hukuk Sistemi'nin yanında Türk Devlet Geleneği devlet yönetiminde bağlayıcı olmuştur. Çağdaş anlamda anayasal sürecine XIX. Yüzyılda Tanzimat ve İslahat Fermanlarının ilanı ile ilk adım atılmıştır.

Meşrutiyet Dönemi'nde Kanuni esası ilan edilmiştir.

**Medeni Kanun;** evlenme, boşanma ve miras haklarını belirleyen aile hukukuna medeni kanun denir. Medeni hukuk ilgili işlemler Osmanlı döneminde İslam hukuk sistemine göre çözümlenmekteydi. Osmanlı Medeni Kanunu Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında oluşturulan "**Mecelle**" denilen kanun ile geliştirilerek sistemli hale getirildi. Bu kanun İslam hukuk sistemi ve günün

ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanmıştı. Bu kanun 17 Şubat 1926'da İsviçre Medeni Kanununun kabulüne kadar yürürlükte kaldı.

### 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu)

- Egemenliğin millete ait olduğu,
- Kuvvetler birliği sistemi hâkimdi. Yani yasama, yürütme ve yargının TBMM'nde toplanması.
- TBMM'nin devleti yönetecek en üstün organ olduğu,
- 1924'te günün şartlarına göre 2. anayasa yapılmıştır.
- Yeni Türk Devleti'nin ilk yazılı anayasasıdır.
- 23 maddeden oluşan bu anayasa olağanüstü şartların gerektirdiği acil ihtiyaçları karşılamak için hazırlanmış kısa bir anayasadır.
- Kuvvetler Birliği ilkesini ve "Meclis Hükûmeti" sistemini benimsemiştir.
- 29-EKİM-1923'de yapılan bir değişiklikle "Türkiye Devleti'nin Hükümet Şekli Cumhuriyettir" hükmü eklendi.

Bu anayas geçiş döneminin şartlarına göre hazırlanmakla birlikte demokratik nitelik taşımaktaydı.

### 1924 Anayasası

- 20 Nisan 1924'te yürürlüğe giren 1924 Anayasası, Teşkilatesiye Kanunu'nu yürürlükten kaldırdı.
- Bu Anayasa 105 maddeden oluşmaktadır.
- İkinci Anayasadır.
- Bu anayada kuvvetler ayrılığı esas kabul edildi.
- Meclis hükûmeti sistemi yerine kabine sistemi getirildi.
- 1924 Anayasasına göre "egemenlik kayıtsız şartsız milletindir."
- Yönetim şekli Cumhuriyet, dili Türkçe, başkenti Ankara ve dini İslâm'dır. Egemenliğin temsilcisi TBMM'dir.
- 10-Nisan-1928'de yapılan değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dini İslamiyet'tir. " Maddesi çıkarıldı, Laik Devlet esasına geçildi.
- 5-Şubat 1937'de yapılan değişiklikle Atatürk İlkeleri Anayasa girmiştir.

**Not:**Türkiye'de Mustafa Kemal'den sonra en az 50 defa medeni kanun değişmiştir. Bunun nedeni yöneticilerin başka ülkelere hayranlığıdır.

**Uyarı:**Türk Anayasaları: Tarihte 6 kez anayasa yapılmıştır. Bunun ilk 2'si Osmanlı, 4'ü ise Cumhuriyet döneminde yapılmıştır.

- Not:** Osmanlı'da çok hukuklu bir yapı vardı. Bunun sebebi; İslâm dinindeki mezheplerin olması, fethedilen yerlerde farklı kültür ve ulusların olmasıdır. Bu durum İslâm Mezheplerinden doğan bir kargaşal olmayıp, Osmanlı ve Batı hukuku arasındaki kargaşadan kaynaklanmaktadır.
- Kadınların kamu yönetiminde olmaması İslâm'ın değil Osmanlı'nın tercihiydi.
- Osmanlılar savaşçı bir milleti. Osmanlılarda kadın savaşa gitmezdi, bu doğru bir karardır.
- O günün hiçbir ülkesinde kadınlar başkan olmamıştır. Zaten gerekli de değildi.
- Batı'daki sanayi inkılabından sonra güçlenen kapitalizm etkisiyle kadınlar da çalışma hayatına atılmaya başlamışlardır.
- Osmanlılardaki mahkemeler ilkel değildi. O zaman mahkemelerde tek yetkili "kadın" idi günümüzde ise mahkemelerde tek yetkili "hakim"dir.
- Osmanlılarda şahitlerin olmasını bazı tarihçiler rüşvet ile değerlendirmişlerdir, şimdi ise yalancı şahitler yok mu?
- Osmanlı hukuku ile Cumhuriyet hukuku arasındaki fark laikliktir.

### Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar

- 1924 Şerriye ve Evkaf Vekâleti kaldırıldı
- 1924 Şerriye Mahkemeleri Kaldırıldı.
- 1924 Anayasası yürürlüğe girdi.
- 1926 Ankara Hukuk Mektebi açıldı.
- 1926 Medeni Kanun kabul edildi (İsviçre'den uyarlandı.)
- 1926 Ceza Kanunun kabul edildi. (İtalya'dan uyarlandı)
- 1926 Borçlar Kanunu kabul edildi (almanya'dan uyarlandı.)
- 1928 Devletin dini İslâm'dır hükmü anayasadan çıkarıldı.
- 1929 İdare Hukuku kabul edildi. (Fransa'dan uyarlandı)
- 1930 Kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı tanındı.
- 1934 Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı.
- 1937 Atatürk ilkeleri anayasaya konuldu.

### Sonuç:

- Bütün bu inkılaplarla birlikte Türk hukuk sistemi çağdaş Avrupa hukuk sistemleriyle eşit düzeye getirilmek istenmiştir.
- Azınlıklar kendi mahkemelerini kapattılar.

-Avrupa Devletlerine bağlı mahkemeler kapandı.

### KADIN HAKLARI VE ATATÜRK

Aile, toplum hayatının temelidir. Atatürk, ailenin önemini şu sözlerle belirtmiştir. "*Medeniyetin esas, ilerlemenin ve kuvvetin temeli, aile hayatındadır. Bu hayatta yozlaşma, muhakkak sosyal, ekonomik ve siyasi bozulmaya sebep olur.*"

Bir başka konuşmamda; "*Bugünün anaları için, gerekli özellikleri taşıyan çocuk yetiştirmek, çocuklarını bugünkü hayat için yararlı bir üye durumuna getirmek, pek çok yüksek nitelikleri taşımalarına bağlıdır. Bundan dolayı kadınlarımız hatta erkeklerden daha çok aydın, daha çok feyizli, daha çok bilgili olmak zorundadırlar*" diyordu.

Atatürk, kadınların eğitimi konusuna hemen her konuşmasında yer vermiş,

1926 Medeni Kanunu ile kız öğrencilerin yüksek öğrenim ile ilgili imkanlarının gelişmesine katkıda bulunmuş, 1927 yılında bütün ortaokullarda karma eğitim başlatılmıştır. Kadınların okuma-yazma öğrenmelerine de Atatürk büyük ölçüde önem vermiştir. Kadınlarımız Medeni Kanun ile meslek seçme hakkına kavuşmuşlardır.

### Kadın Haklarının Sağlanması:

- Birden fazla kadınla evlenmek yasaklandı.
- Evlenmede kadın ve erkek için yaş sınırı getirilerek küçük yaşta evlilikler kaldırıldı.
- Boşanma konusunda erkeğe tanınan haklar kadına da tanındı.
- Kadınlarımızın siyasi hakları ise;
- 1930 yılında belediye seçimlerine katılma, seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.
- 1933'te Muhtarlıklara seçilme hakkı tanındı.
- 1934 'de milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir.

**NOT:** Türkiye'de kadınlara verilen siyasi haklar, birçok batılı ülke kadınlarından daha önce verilmiştir.

### EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILÂPLAR

Eğitim alanında yapılacak inkılapların amaçlarını aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz.

- Laik ve çağdaş eğitimi sağlamak.
- Eğitimde birliği sağlamak.
- Kız ve erkek çocuklar arasında eğitim eşitliği sağlamak.
- Her alanda teknik eleman yetiştirmek.
- Eğitimi kolaylaştırmak ve yaygınlaştırmak.
- Eğitimi millileştirmek.
- Bilimsel eğitimi sağlamak.

### Eğitim alanında yapılan İnkılaplar:

- Tevhid-i Tedrisat
- Medreselerin Kapatılması
- Maarif Teşkilatı kanunu
- Yeni Harflerin kabulü
- Türk Tarih Kurumu'nun Kurulması
- Türk Dil Kurumu'nun Kurulması
- Atatürk "Yetiyecek çocuklarımızı ve gençlerimize, görecekları öğretim sınırları ne olursa olsun, en evvel ve esaslı olarak Türkiye'nin istiklaline, kendi benliğine ve milli geleneklerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir" diyerek eğitim prensibini belirtmiştir.

1-Tevhid-i Tedrisat Kanununun Kabulü ve Medreselerin Kaldırılması (3 Mart 1924)

Öğretim Birliği Kanunu ile her çeşit eğitim ve öğretim kurumu devlet denetimine geçti.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA bağlanan bu kurumların böylece tek elde toplanması sağlandı. Tevhid-i Tedrisat Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra medreseler de kapatıldı. Çünkü zamanının en ileri öğretim kurumları olan medreseler, hem canlılığını kaybetmiş, hem de toplum ihtiyaçlarına cevap veremez bir duruma gelmişti.

1926'da Maarif Teşkilatı Hakkındaki Kanun kabul edildi. Buna göre devletin izni olmadan hiç bir okulun açılmayacağı hükmü getirildi. Müfredat programları değiştirildi

### Türk Harflerinin Kabulü (1 Kasım1928):



Osmanlılarda Arap alfabesi kullanılıyordu. Bu, eğitim ve öğretimi zorlaştırıyordu. Tüm yurttaki okur-yazarlığın yaygınlaştırılması, Latin alfabesine dayanan yeni Türk Alfabesi ile sağlandı.(1 Kasım 1928).Türkler tarih boyunca birçok devlet kurmuştur. Hun, Göktürk, Uygur, Selçuklu, Osmanlı, Türkiye gibi... Bu devletleri kurarken gittikleri yerlerde Türk kültür ve uygarlığını da yaygınlaştırmışlardır.

Atatürk'ün ilkelerinden milliyetçilik, insanın tarihine bağlılığı da ifade eder. Atatürk, millete ve tarihine bağlılığını, tarih alanındaki çalışmaları ile göstermiştir. Türk tarihinin gerçekçi bir biçimde araştırılması için "Türk Tarih Tetkik Cemiyetini" kurmuştur. Bugün bu kuruluş "Türk Tarih Kurumu" adını taşır. Atatürk tarih yazarlarının tarihi yapanlara bağlı kalmasını istiyordu. Yani tarihin gerçekçi bir biçimde yazılmasını ve böylece gelecek kuşakların doğru bilgilenip bundan gerekli dersleri çıkarmalarını savunuyordu.

Atatürk, birleştirici bir tarih anlayışına sahipti. İnsanın kendi tarihini bilmesi, çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkabilmek için zorunludur. Çünkü tarih bilinci, milli birliği oluşturur. Atatürk, Türk tarihi ile övünmesinin yanı sıra sebepsiz yapılan savaşların bir cinayet olduğunu kabul ederdi. Bu da insan sevgisini gösterir. Yani kendi tarihimize övünürken başka uluslara düşmanlık beslemeyi de reddediyordu.

Atatürk, milli birlik ve beraberliği sağlayan unsurlardan biri olan dil konusuna da önem vermiş ve Türkçe'nin geliştirilmesi ve yabancı dillerin etkisinden kurtarmak için Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu)'ni kurmuştur. 12 Temmuz 1932'de Atatürk'ün talimatıyla **Türk Dili Tetkik Cemiyeti** kuruldu. Cemiyetin kurucuları dönemin tanınmış edebiyatçıları ve milletvekilleri olan Sami Rifat, Ruşen Eşref, Celal Sahir ve Yakup Kadri'dir. Kurumun ilk başkanı Samih Rifat'tır.

Türk Dili Tetkik Cemiyetinin amacı; "Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yarası yükseklığe erdirmek" olarak tespit edilmiştir.

Milli kültür, manevi özellikler, yaşayış ve davranış şekilleri ile düşünce birliğinden oluşur. Yani tüm değerlerimizden oluşur. Atatürk'e göre milli kültür mutlaka yükseltilmelidir. Aksi takdirde yok olur. Günümüzde bu daha iyi hissedilmektedir. Zira geri kalan ulusların kültürü, güçlü ulusların kültürüne yenik düşmektedir. Çağdaş kültüre sahip olmak, bilim, sanat ve teknoloji düzeyine kültürünü yükseltmekle mümkündür.

Güzel sanatlar, uygar olmanın belirtisi ve kültürlü insan yetiştirmede bir eğitim aracıdır. Güzel sanatlardan Atatürkçülüğün amacı, insanlar arasında sevgiyi geliştirmesi, gelecek kuşaklar için çalışması ve kalıcı eserler verilmesidir. Sanatçı bunu başardığı oranda ulusuna ve insanlığa hizmette bulunmuş olur. Zira sanatkar, insanlığın ortak değeridir.

Gerçek anlamda halkı için çalışan sanatçıya Atatürk büyük önem vermiştir. Bunu da "Hepiniz milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz; hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz, fakat sanatkar olamazsınız." sözleriyle ifade etmiştir.

Türklerin Tarihi Süreci İçinde Kullandıkları Başlıca Alfabeleri:

Türkler; bugüne kadar **Göktürk, Uygur, Arap ve Latin** alfabelerini kullanmıştı.

**Not:** Türk Tarih Kurumu; Türk milleti aleyhindeki görüşlere cevap vermek, milli bilinç ve kültürü geliştirmek amacıyla kuruldu.

Türk Tarih Kurumu'nun görevleri:

- Türk tarihini araştırmak,
- elde edilen sonuçları yayımlamak ve
- bilimsel toplantılar düzenlemektir.

Ayrıca:

Türk tarihinin kaynaklarını aydınlığa kavuşturmak için yapılan bilimsel çalışmaları desteklemek, Tarih sevgisini ve bilincini kökleştirmek, Tarih bilincini ve şuurunu geliştirmek ve yaygın hale getirecek tarihi araştırmaları ve çalışmaları özendirerek ve destekleyecek her türlü tedbirleri almak için kurulmuştur.

Atatürk'e Göre Tarih Eğitimi; milli kimliğimizi tanıttığı oranda; milletimiz ülkemizde ve dünyada atalet, sevgi, saygı, milli beraberlik, yardımlaşma, fedakârlık ve insan hakları gibi değerlerin öncüsü olacaktır. Atatürk bu konuda; "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar

önemlidir. Yazan yapana bağlı kalmazsa değişmeyen gerçek, insanlığı şaşırtacak bir nitelik alır" demiştir.

**Bilgi Notu:**

**Bellekten:** Türk Tarih Kurumu'nun süreli araştırma yayının adı Atatürk tarafından verilmiştir.

**Eğitim Alanında Yapılan İnkılaplar:**

1-Kasım-1928'de Latin Alfabesi kabul edildi. Yeni alfabeyi öğretmek ve eğitimi geliştirmek, okuma ve yazmayı yaygınlaştırma seferberliği başladı.

**Millet Mektepleri** açıldı.

24-Kasım-1928 tarihli " Millet Mektepleri Talimatnamesi" ile Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Millet Mekteplerinin "BAŞÖĞRETMENİ" unvanını aldı.

24-KASIM-1981'den beri ÖĞRETMENLER GÜNÜ" olarak kutlanmaktadır.

Türk Tarih Kurumu Kuruldu (1931). Türk Tarihinin Ana hatları isimli eser yayımlandı.

Türk Dil Kurumu Kuruldu (1932) .

Ankara Hukuk Mektebi Açıldı (1925) .

İstanbul'da Darülfünun Kapatıldı ve İstanbul Üniversitesi Açıldı (1933)

**Özet Not:**

1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile;

- Öğretim birleştirilerek bütün eğitim kurumları MEB'e bağlandı.
- Medreseler kapatılarak laik eğitim anlayışı etkili hale getirildi.
- Azınlık okullarında ve yabancı okullarda dini ve siyasî amaçlı eğitim verilmesi önendi.

**1928 Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun**

- İlk, orta, lise ve yükseköğretim kurumlarının belli esaslara göre düzenlenmesi amaçlanmıştır.

1 Kasım 1928 Yeni Harflerinin Kabulü

- Batılılaşma alanında atılan önemli bir adımdır.

- Okuma- yazma kolaylaştı. Basılan kitap sayısı arttı. Avrupa ile bilgi ve kültür aktarımı kolaylaştı.

-Yapılan diğer bir değişiklikle de milletlerarası rakamlar kabul edildi.

1931 Tür Tarih Kurumu'nun Kurulması

- Ümmetçi tarih anlayışı yerine, laik ve milli bir tarih anlayışı getirilmiştir.

1932 5. Türk Dil Kurumu'nun Kurulması

Türk Dil Kurumu'nun Kurulması ile;

- Türkçeyi yabancı kelimelerden kurtarılmaya çalışılmıştır.
- Türkçenin zenginliğini ortaya koyarak, Türk dilinin dünya üzerindeki saygınlığını artırmak.

Millet Mektepleri (1928)

Harf inkılabından sonra Millet Mektepleri açıldı. Atatürk bu çalışmalar bizzat katılarak "Millet Mektepleri Başöğretmeni" unvanını aldı.

1933 Üniversite Reformu Yapıldı.

Çıkarılan yasayla TBMM, Darülfünun'u ve ona bağlı bütün kurumları kadro ve örgütüyle birlikte iptal etti. Milli Eğitim Bakanlığı'nın İstanbul'da yeni bir üniversite kurmasını kabul etti. İstanbul Üniversitesi, 1 Ağustos 1933'te yeni kadro ve yapıyla açıldı. İstanbul'daki Mülki Mektebi; Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne dönüştürülerek Ankara'ya taşındı.

1925'te kurulan Ankara Hukuk Mektebi, Hukuk Fakültesi adını almıştır.

**TOPLUMSAL (SOSYAL) ALANDA YAPILAN İNKILÂPLAR**

Toplumsal alanda yapılan inkılapların amaçlarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

-Toplumsal alanda laikleşmeyi sağlamak.

-Türk toplumunu batılı toplumlarla aynı amaçlar doğrultusunda yönlendirmek.

-Soy ve mesleklerden doğan ayrıcalıkları ortadan kaldırmak.

-Ekonomik alanda da batılılaşmayı sağlamak.

-Resmi kayıtların daha düzenli tutulmasını sağlamak.

Toplumsal alanda yapılan başlıca inkılaplar;

-30 Kasım 1925/ Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması

-25 Kasım 1925/ Kılık-kıyafet değişikliği

-21 Haziran 1934/ Soyadı kanunu

24 Kasım 1934'te M. Kemal'e Atatürk soyadı verildi.

-Takvim, saat, ölçülerde değişiklik

-1935/ Hafta sonu tatili Cuma'dan Pazara alındı –  
Şimdi bu alanda yapılan inkılapları kısaca açıklayalım.

**1- Tekke Zaviye ve Türbelerin Kapatılması**

Tekke ve zaviyeler dini yayma ve anlatma amacıyla kurulan kurumlardır.

Zamanla bozulmuşlardır. 30-KASIM-1925'te kapatılmıştır. (Tekkelerin, Zaviyelerin ve Türbelerin kapatılmasına ve türbedarlıklarla bir takım unvanların kullanılmasının yasaklanmasına ve kaldırılmasına karar verildi. )

Din ve devlet büyüklerinin türbeleri daha sonra açıldı. (Mevlana Cemalettin, Hacı Bayram Veli, Hacı Bektaş, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman ) gibi.

**2- Kıyafette Değişiklik**

Atatürk Kastamonu'ya şapka giyerek gitti.

TBMM.'si 25-KASIM-1925'te "Şapka Giyilmesi Hakkındaki Kanunu" kabul etti.

Hangi dine mensup olursa olsun din adamları dini kıyafetleri yalnız ibadet yerlerinde giyebileceklerine dair kanun 1935'te kabul edildi.

**Not:** Sadece Diyanet İşleri Başkanı , Rum ve Ermeni Patrikleri, Hahambaşı ve diğer dini toplulukların din adamları, her zaman dini kıyafette dolaşabilecekler.

**3- Soyadı Kanunu 21-Haziran-1934**

Herkes gülünç ve ahlaka aykırı olmamak kaydıyla istediği soyadını seçmekle serbest bırakıldı. (Aynı yıl toplumsal unvanlar kaldırıldı. Ağa, Hacı, Hafız, Hoca, Molla, Efendi, Bey, Beyefendi, Paşa, Hanım, Hanımefendi. )

TBMM'si Gazi Mustafa Kemal 'e "ATATÜRK " Soyadını verdi. 24-KASIM-1934

**4- Takvim Saat Ve Ölçülerde Değişiklik**

26-ARALIK-1925'te Takvim ve saat değişti. Hicri ve Rumi takvim yerine Miladi takvim, alaturka saat yerine de milletlerarası saat kabul edildi.

20-MAYIS-1928'de milletlerarası rakamlar yürürlüğe girdi. 1935'te de hafta tatili Pazar gününe alındı. 26-MART-1931'de ölçülerde değişiklik yapıldı.

**5-Kadının Sosyal Ve Siyasal Hakları:**

İlk Türk devletlerinde kadının yeri önemliydi.

Erkek ile eşit ve toplumda söz sahibiydi.

Osmanlılarda kadının yeri gerilemeye başladı ve kadın erkek egemenliği altına alındı.

Cumhuriyetle beraber kadın-erkek eşitliğini yeniden sağlamak için bir takım düzenlemeler yapıldı. Cumhuriyetle beraber kadının elde ettiği bazı haklar şunlardır: Seçme-seçilme, miras, boşanma, okuma ve meslek sahibi olma gibi.

**EKONOMİK ALANDA YAPILAN YENİLİKLER**

- 1- İzmir İktisat Kongresi ve Milli Ekonominin Kurulması
- 2- Tarım Alanında Yapılan İnkılaplar
- 3- Sanayi Alanında Yapılan İnkılaplar
- 4- Ulaştırma Alanında Yapılan İnkılaplar
- 5- Bayındırlık Alanında Yapılan İnkılaplar
- 6- Madencilik Alanında Yapılan İnkılaplar
- 7- Turizm Alanında Yapılan İnkılaplar

**Ekonomi:** İnsanların üretim, pazarlama ve tüketim alanında yaptıkları etkinliklerin tümüdür.

Osmanlı ekonomisi, 1750'lerden itibaren çöküşe geçmiştir. Başlıca sebepleri ise kapitülasyonlar, sanayinin gelişmemesi, sürekli savaşlar, tarımın bozulması ve dış borçlar idi.

Cumhuriyet döneminde ekonominin düzeltilmesi, askeri zafer kadar önemliydi. Çünkü Atatürk'ün belirttiği gibi, siyasi bağımsızlık, ekonomik bağımsızlıkla tamamlanması gerekir.

-Eldeki kaynaklar savaşlarda eriyip gitmişti, ülke sermayeden mahrumdu.

-Lozan Antlaşması öncesinde Kapitülasyonlar nedeniyle ülke ticareti yabancıların eline geçmişti ve varolan nüfusun hemen tamamı okuma yazma bilmiyordu.

-Ülke sanayi kaynakları yok denecek kadar azdı,

-Tarımda ilkel yöntemler uygulanıyordu ve gübreleme, sulama, ilaçlama, tohum ıslah teknikleri yoktu.

-Bankacılık, dış ticaret, demiryolları, yabancıların ellerinde idi. Kapitülasyonlar kaldırılmış fakat ödemesi güç dış borçlar vardı.

TBMM 1 Mart 1922'de bazı ekonomik tedbirler alarak yeni Türk Devleti'nin ekonomik hedeflerini belirlemeye çalışmıştır.

Bunlar:

- 1- Devletin gelirleri ile giderleri arasında denge kurulacak
- 2- Kamuyu ilgilendiren işletmeler satın alınarak millileştirilecek
- 3-Madenlerin işletmesini üslenecek özel teşebbüs kurulacak
- 4- Tarım ve sanayi modernize edilecek

Kurtuluş savaşının zaferini ekonomik güçle taçlandırmak için İzmir'de Kâzım Karabekir Paşa'nın Başkanlığında bir kongre düzenlendi. Kâzım Karabekir Paşa'nın açılış konuşmasının özeti:

Kongrede alınan kararlar, milli bağımsızlığını kazanan milletimize ekonomik bağımsızlığın yolunu açmıştır. Artık denizlerde Türk yapımı gemilerimiz bizim bayrağımızı dalgalandıracak. Kara yollarımızda bizim otomobillerimiz, demir yollarında bizim trenlerimiz seyredecek. Hava sahamız Türk yapımı jetler, uçaklar ve hava araçlarıyla donanacak. Yerin altında madencilerimiz, üstünde çiftçilerimiz, sanatkârlarımız, işçilerimiz, fabrika ve sanayi kuruluşlarımızı inşa edecekler. Tüccarlarımız ticarethaneleri ve bankalarıyla kâinata yeni bir Türk dünyası oluşturunca. Ve biz, Türkiye'nin çocukları ekonomi alanındaki zaferlerimizle dünyada barışı yeniden inşa edeceğizi.

(**Kaynak:** Afet İnan, İzmir İktisat Kongresi. S 86-90)

**İZMİR İKTİSAT KONGRESİ**

17-ŞUBAT-1923'de İzmir'de "TÜRKİYE 1. İKTİSAT KONGRESİ " toplandı.

Bu toplantıda: "MİLLÎ EKONOMİ İLKESİ" kabul edildi.

-Planlı Ekonomiye Geçildi.

-Bankacılığın Geliştirilmesi Kararı Alındı.

-Öncelikle milli kaynaklardan yararlanılacaktır,

-Üretici korunacaktır,

-Sanayi ve ihracat geliştirilecektir,

-Özel girişimciler desteklenecektir,

-Çiftçilerin desteklenmesi için bankacılık geliştirilecektir.

**1923 - 1933 Yılları Arasındaki Ekonomik Gelişmeler**

- 26 Ağustos 1924'te Türkiye İş Bankası kuruldu.

- 17 Şubat 1925'te Aşar vergisi kaldırıldı.

- 19 Nisan 1925'te Türkiye Sanayi ve Maden Bankası kuruldu.

- 28 Mayıs 1926'da TBMM tarafından Teşvik- Sanayi Kanunu kabul edildi.

- 1 Temmuz 1926'da, Kabotaj Kanunu yürürlüğe girdi.

- 1926 yılında İstatistik Genel Müdürlüğü kuruldu.

- 1928 yılında, İktisat Bakanlığı kuruldu. Osmanlı Devleti'nden kalma demiryolları yabancıardan satın alınarak yeni demiryolları yapıldı.

**1933 - 1938 Yılları Arasındaki Ekonomik Gelişmeler**

- 1933 - 1938 yılları arasında, İzmir İktisat Kongresi'nde alınan Misak-ı İktisadi kararlarının temel amacı olan özel girişimciyi sanayi alanına çekmek mümkün olmadı.

- 1926 yılında çıkartılan Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun başarılı olamaması üzerine, sanayileşmenin devlet eliyle yürütülmesine karar verildi.

- 1933 yılında Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlandı. Bu dönemde, Sümerbank önderliğinde büyük bir dokuma sanayi kuruldu.

- 1936 yılında İkinci Beş yıllık Sanayi Planı hazırlandı.

Bu dönemde; madencilik, elektrik santralleri, gıda, kimya, deniz ulaşımı, makine sanayi, deri sanayi gibi alanlarda birtakım planlar yapıldı.

- 1935'te Maden Tetkik Arama Enstitüsü kuruldu.

- 1937'de Etibank önderliğinde Türkiye'nin ilk demir çelik fabrikası Karabük'te açıldı.

- 1939'da başlayan İkinci Dünya Savaşı nedeniyle İkinci Beş Yıllık Sanayi planı tamamlanamadı.

Tarım Politikası:

1-Aşar Vergisi Kaldırıldı.

17-Şubat-1925 Osmanlı döneminde ürün üzerinden alınan Aşar Vergisi kaldırıldı. Köylü rahatladı.

Tarım Kredi Kooperatifleri Kuruldu.



1929 Ziraat Bankasından köylüye kredi imkânı sağlandı. Yüksek Ziraat Enstitüsü Kuruldu. 1933  
Tarımda bilimsel araştırmalar yapıldı. Kooperatifçilik teşvik edildi. Devlet Üretim Çiftlikleri ve Tohum Islah İstasyonları Kuruldu. 1929'da Toprak Reformu yapılmak istendi, fakat başarılı olunamadı.

Yani kısaca tarım alanında yapılan başlıca etkinlikleri şöyle özetleyebiliriz:

Köylüyü rahatlatmak için "aşar" vergisi kaldırıldı, Ziraat Bankası aracılığı ile çiftçilere kredi sağlandı, Kooperatifçilik geliştirildi, Tarımda makineleşmeye önem verildi, Verimi arttırmak için tohum ıslahı ve çiftçinin eğitilmesine önem verilmiştir.

8 Kasım 1937 tarihli I. Celal Bayar Hükümeti'nin programında Atatürk'ün bu uyarı ve düşünceleri dikkate alınmış ve 4 ana grupta toplanmıştır.

1. Topraksız çiftçi bırakmamak
2. İş araçlarını artırmak, iyileştirmek ve korumak
3. tarım bölgelerine göre özel önlemler almak
4. Kaliteli ve ucuz ürün elde etmek

**Not:** Bu dönemde tarım alanında meydana gelen iki gelişme çok önemlidir. Bunlar Atatürk Orman Çiftliği'nin kurulması ve aşar vergisinin kaldırılmasıdır.

### **TİCARET ALANINDA YAPILANLAR**

1924 Özel teşebbüse kredi vermek, Milli Türk Tüccarını desteklemek amacıyla İş Bankası kurulmuştur.

Ticaret alanında yapılan etkinlikleri şöyle özetleyebiliriz:

Cumhuriyet öncesi ticaret azınlıkların elindeydi. Türk milletini ticarete etkin kılmak için:

- 1-Bankacılığa önem verilerek ilk özel banka olan İş Bankası kuruldu,
- 2-Tüccarlara kredi sağlandı,
- 3-Türk limanları arasında yolcu ve yük taşıma hakkı(Kabotaj hakkı) Türk denizcilerine verildi.

### **KABOTAJ Kanununun çıkarılması (1 TEMMUZ-1926):**

-Kapitülasyonlarla elimizden çıkan Türk denizlerinde gemi işletme hakkı, yani Kabotaj hakkı Türkiye'ye geçti.

-Yabancıların kurduğu ticaret işletmeleri satın alınarak millileştirilmiştir.

Not: 1889'da çiftçileri desteklemek amacıyla Ziraat Bankası adını almıştır.

### **SANAYİ VE MADENCİLİK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR**

#### **Sebepleri:**

Özel Sektörün ve Teknik bilgilerin yetersizliği, Gelir seviyesinin çok düşük olması, 1929'a kadar sanayinin dışı karşı himaye edilmemesi, Özel sektörün Teşvik-i Sanayi Kanununa rağmen yapabildiği yatırımların miktar ve çeşit itibarıyla yeterli olmaması 1929 'Dünya ekonomik bunalımının olumsuz etkileridir.

#### Sanayi alanında yapılan etkinlikler:

Devlet sanayi kuruluşlarını kurarken özel girişimciler de desteklendi, 1933 yılında "devletçilik" ilkesi uygulanarak girişimcilerin yapamadığı yatırımlar yapıldı,

1939'da Karabük demir-çelik fabrikası kuruldu, Madencilik faaliyetleri için MTA Enstitüsü kuruldu.

- Özel girişimi desteklemek için 1926'da Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılmıştır. Fakat bu girişimler başarısız olmuştur çünkü; özel sermayenin yetersiz olması 1929 Dünya ekonomik bunalımının çıkması

**Not:** Bu kanun ile sadece Uşak Şeker Fabrikası ve bir dokuma fabrikası açılmıştır.

Kamu iktisadi teşekkülleri oluşturulmuştur (K. İ. T)

1933 'de kabul edilen I. Beş yıllık kalkınma planı ile Devlet Ekonomiye ağırlığını koymuştur.

Sümerbank ve bağlı 5 kumaş fabrikası açılmıştır.

Beykoz Ayakkabı Fabrikası açılmıştır.

Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası açılmıştır.

Şeker ve Çimento Fabrikaları kurulmuştur

İzmit'te Kağıt Fabrikası kurulmuştur.

Gemlik'te papay ipek fabrikası açılmıştır.

Daha sonra ilk ağır sanayi atılımı yapılmış ve 1939'da Karabük'te ilk demir-çelik fabrikası kuruldu.

Elektrik ve Maden işleri için 1935'de ETİBANK ve aynı gün kurulan Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü (MTA) ise Maden aramakla görevlendirilmiştir.

• Ayrıca bu dönemde Türkiye Emlak Kredi Bankası(1936), Denizbank(1937), Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu(1938)... gibi önemli kuruluşlar kuruldu.

### **BAYINDIRLIK VE ULAŞIM ALANINDA YAPILANLAR**

• Osmanlı Dönemindeki demir yollarına ilaveten yenileri yapıldı. Özellikle ulaşım önem verilerek demir ve kara yolları geliştirildi. Liman ve hava alanları yapıp hizmete sokuldu. Şehirlerin modernleştirilmesi için çalışıldı.

### **SOSYAL VE SAĞLIK ALANINDA YAPILANLAR**

Osmanlı Devleti Trablusgarp Savaşı'ndan Kurtuluş Savaşı'na kadar devamlı savaşlarda hem topraklarını hem de nüfusunun önemli bir bölümünü kaybetti. Kurtuluş Savaşı'nda nüfus kaybı devam etmiştir. Bu süreç sonrasında Cumhuriyetin başlarında ülke nüfusunun yaklaşık %20'sini özellikle genç nüfusu kaybetmişti. Nüfusun %75' köylerde yaşıyordu. Nüfusun çoğunluğu, çocuk, kadın ve yaşlılardan oluşuyordu. Ülke kalkınmasında genç ve yetişmiş nüfusun önemli bir yeri vardı. Bu yüzden Atatürk, ülkenin nüfusunu arttırmaya yönelik bir politika izledi.

-1929 da fazla çocuk sahibi olan aileler yol vergisinden muaf tutuldu  
-1930 da ülkenin birçok yerinde doğumevi kuruldu fakirlere ücretsiz ilaç dağıtıldı.

-1931'de 6 ya da daha fazla çocuk ailelere vergi muafiyeti getirildi.

- 1932 de nüfus artışı istenen seviyeye çıkartmak anne ve bebek ölüm oranını düşürmek için alınması gereken önlemleri araştırmak üzere nüfus komisyonu kuruldu

-1934'te Türkiye'ye yönelik görüşleri teşvik amacıyla göçmenlere gümrük muafiyeti getirildi.

- 1936 da çok çocuklu ailelere hazineye ait topraklardan tarla bağışlandı.

-1936 da doğum kontrolünü sağlayan ilaç ve araçların kullanılması yasaklandı.

İlk zamanda gerek ülkesi savunması ve gerekse üretim için ülkenin nüfusa özellikle ihtiyacı olduğundan özendirme politikaları izlenmiştir

1920'de Sağlık Bakanlığı kuruldu.

1924'te Ankara, İstanbul, Sivas, Trabzon, Erzurum ve Diyarbakır'da Numune Hastaneleri açıldı.

1930'da Umum Hıfssıhha Kanunu çıkarıldı. Bu kanunla verem, sıtma, kolera, beba, tifo, çiçek, menenjit, kızamık ve trahom gibi bulaşıcı hastalıklara karşı mücadele başlatıldı.

• Cumhuriyetten önce kurulan ilk TBMM Hükümeti'nin Sağlık Bakanlığı vardı. Öncelikle sıtma ve frengi ile savaşta başarı kazanıldı.

### **TÜRK ORDUSU VE MİLLİ SAVUNMA**

Türk ordusu gerektiğinde milletle bir bütün oluşturmıştır.

Bunu en iyi örneği de Kurtuluş Savaşında vermiştir. Türk ordusunun temeli, disiplin, cesaret ve vatan sevgisinde dayanır.

#### Bugün TSK, dört ana bölümden oluşur:

1. Kara Kuvvetleri Komutanlığı,
2. Hava Kuvvetleri Komutanlığı,
3. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı,
4. Jandarma Genel Komutanlığı.

Türk ordusunun görevi, anayasada belirtildiği gibi, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni iç ve dış tehlikelere karşı korumak ve kollamaktır". Ayrıca gerektiğinde doğal felaketlerde de halka yardım eder.

Milli savunma, Milli Savunma Bakanlığı'na yürütülmektedir. Ordunun, beslenme, barınma, silah, araç-gereç ihtiyacının giderilmesi ve askerlik işleri bu bakanlığın görevidir. Ordunun savaşa hazırlanması ise genel Kurmay Başkanlığı'na yürütülür.

1. Atatürk'ün Ölümü.
2. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı Seçilmesi.
3. İsmet İnönü'nün Kişiliği ve Devlet Adamlığı.

Atatürk ölünce, 11 Kasım 1938 tarihinde toplanan TBMM, Atatürk'ün en yakın silah ve fikir arkadaşlarından olan İsmet İnönü'yü Türkiye'nin 2. cumhurbaşkanı seçti.

İnönü, Atatürk'ün yolunda memleket ve milletine 1950 yılına kadar cumhurbaşkanı olarak hizmet etmiştir.

I.Dünya Savaşı'nın ardından yapılan barış anlaşmaları kalıcı bir barış getirmedir. Aksine yenilenlere çok ağır anlaşmalar imzalatıldığından yeni bir savaşın tohumlarını ekti. Nitekim Almanya'da Hitler, İtalya'da ise Mussolini, iktidara gelince ırkçı bir politika izlemiş kısa sürede silahlanmaya başladılar. Bu ise yeni bir savaşın belirtileriydi.

Atatürk, Hitler'in ve Mussolini'nin politikalarını değerlendiren yakında bir savaşın olacağını önceden görüyordu. Bu da Atatürk'ün ileri görüşlülüğünü gösterir.

### BİR DEVRİN TANIĞI: NUTUK

Atatürk, hayatı boyunca birçok eser yazmıştır.

Bu eserlerin en kapsamlı olanı Nutuk'tur.

Atatürk'ün Samsun'a çıktığı 19 Mayıs 1919 tarihin-den 1927 yılına kadar gerçekleşen olayları anlatan çok değerli ve kapsamlı bir kaynaktır.

Nutuk, Atatürk'ün Cumhuriyet Halk Fırkasının 1927 yılındaki II. Kurultay'ında, 36 saat boyunca yaptığı konuşmanın kaleme alınmış halidir.

Nutuk, askerî bir deha ve büyük bir devlet adamı olan Atatürk'ün tarihe, dile ve edebiyata da hâkimiyetini ortaya koyması açısından çok önemli bir eserdir.

Nutuk üç ana bölümden oluşmaktadır.

- Milli Mücadele Hazırlık Dönemi
- Kurtuluş Savaşı Dönemi
- Cumhuriyet ve inkılaplar dönemi

Mustafa Kemal Nutuk'un son sözlerini "**en büyük eserim**" dediği Türkiye Cumhuriyeti'ni Türk gençliğine emanet ettiğini vurguladığı "**Gençliğe Hitabe**" ile bitirmiştir.

Nutuk birçok dile çevrilmiştir. Bu durum, Nutuk'un evrensel bir özelliğe sahip olduğunun gösterge-sidir.

### 10. YIL NUTKU

Atatürk'ün 29 Ekim 1933 tarihinde Ankara Hipodromunda cumhuriyetin ilanının 10. yılı kutlamalarında yaptığı konuşmasına "10. Yıl Nutku" denir.

Atatürk, 10. Yıl Nutku'nda 10 yılda yapılan çalışmaları ve geleceğe yönelik hedefleri anlatmıştır.

Atatürk'e göre geleceğin emanet edileceği gençliği yetiştirmek devletin esas görevleri arasında yer almalıdır.

Atatürk'e göre gençler, kendisine sunulan tüm fırsatları en iyi şekilde değerlendirmeli ve var gücüyle çalışmalıdır.

Türk genci, her şeyden önce milletin bütünlüğüne, bağımsızlığına, benliğine yönelen tehdit ve tehlikeleri göğüslemeyi öğrenmiş olmalıdır. Atatürk'e göre Türk milleti, Türk milletinin şan, şeref ve büyüklükleriyle dolu tarihinden güç almalıdır.

Türk milleti, bir yandan geçmişle övünürken diğer yandan da geleceğe güvenle bakmak için var gücüyle çalışmalıdır.

#### > Cumhuriyetin Sağladığı Kazanımlar

- Cumhuriyet, egemenliğin millet tarafından kullanıl-ması ile toplumun her alanda kendini geliştirmesine ortam hazırlamıştır.

- Kişi egemenliğinden millet iradesine geçilmiştir.
- Herkesin yönetime katılma hakkı elde etmesiyle devlet millet bütünlüşmesi sağlanmıştır.
- Cumhuriyetle birlikte vatandaşlar yasalar önünde eşit olmuş ve devlet yönetimine katılma imkânı bulmuşlardır.
- Cumhuriyet yönetimi ile kadın ve erkek eşitliği sağ-lanmış; siyasal, ekonomik ve toplumsal alanda ay-rıcalıklar kaldırılmıştır.
- Atatürk'ün kurduğu ve bizlere emanet ettiği Türkiye Cumhuriyeti'nin sonsuza kadar yaşaması için Ata-türk ilke ve inkılaplarına sahip çıkmalıyız.
- Milli birlik ve beraberliğin korunması, demokrasi-nin geliştirilmesi, akıl ve bilimin etkin kılınması yine cumhuriyete sahip çıkmakla olur.
- Bize sağlanan bu hak ve özgürlükleri kullanmaya devam etmek ve gelecek kuşaklara aktarmak için de cumhuriyete sahip çıkmalıyız.

### II. DÜNYA SAVAŞI VE SONRASI

A) II. Dünya Savaşı

1. Savaş Öncesi Devre ve Üçlü Pakti.
2. II. Dünya Savaşı'nın Nedenleri.
3. Savaşın Gelişimi ve Sonuçları.
4. II: Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Tutumu.

(Kahire ve Adana görüşmeleri üzerinde durulması)

### B) II. Dünya Savaşından Sonra Türkiye'nin İç ve Dış Siyaseti

1. Birleşmiş Milletlere Türkiye'nin Üye Olması.
2. Çok Partili Döneme Geçiş.
3. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.
4. Kore Savaşı.
5. Kuzey Atlantik Pakti.

### II.Dünya Savaşı'nın Sebepleri:

1. I.Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan anlaşmalar Avrupa'nın dengesini bozmuştu,
  2. Almanya, yeni sömürgeler elde etmek bir yana kendi topraklarını bile kaybetmişti,
  3. İtalya, I.Dünya Savaşı'ndan galip çıkmasına rağmen ağır bir ekonomik sıkıntısı vardı,
  4. Japonya Uzakdoğu'da bir imparatorluk kurmak istiyordu, Aynı politikayı izleyen Almanya ve İtalya, Mihver Devletler Grubu'nu kurdu. Daha sonra bunlara Japonya da katılacaktır.
- Bir süre sonra Almanya ve İtalya, önceki anlaşmaları tanımadılar. İtalya Habeşistan'a; Almanya da **Ren** bölgesine saldırıp Avusturya'yı ve Çekoslovakya'yı da işgal etti.

Fransa ve İngiltere, kendi ekonomik sorunlarıyla uğraştığı için ilk başta bu işgallere ses çıkarmadılar. Ancak Almanya, Polonya'yı, Sovyet Rusya ile bölüşünce daha önceden Polonya'ya güvence veren Fransa ve İngiltere Almanya'ya savaş ilan etti.(1 Eylül 1939).

Bunun üzerine savaş kısa sürede yayıldı. İtalya, Japonya, Bulgaristan, Macaristan ve Romanya Almanya'nın yanında savaşa katıldı

Almanya, Fransa'nın Paris kentinin yanı sıra Norveç, Danimarka, Belçika, Lüksemburg'u işgal edip İtalya ile beraber Yunanistan ve Afrika'da Mısır'a kadar ilerlediler.

ABD, 1941'de Japonya'ya savaş ilan edince Almanya ve İtalya da ABD'ye savaş ilan ettiler. Savaş 1945 yılının ortalarına kadar devam etti. Savaşın çok uzaması ve geniş bir alana yayılması nedeniyle zayıflayan Almanya ve taraftarları yenilerek teslim oldular. Japonya bir süre daha savaşı sürdürmesi üzerine ABD, iki atom bombasını Hiroşima ve Nagazaki kentlerine attı. İki şehir yok olup yüz binlerce insan öldü. Japonya teslim olmak zorunda kaldı.

